Seat No. : _______________

MM-143

March-2019

M.A., Sem.-IV

508 : Sanskrit

Time : 2:30 Hours] **[Max. Marks : 70**

1. (a) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે ગદ્યખંડનો અનુવાદ કરો : **14**

(1) तस्य ह दन्ताः पेदिरे । तं होवाचापत्सत वा अस्य दन्ता यजस्व माऽनेनेति । स होवाच । यदा वै पशोर्दन्ताः पुनर्जायन्तेऽथ स मेध्यो भवति । दन्ता न्वस्य पुनर्जायन्तामथ त्वा यजा इति । तथेति ।। तस्य ह दन्ताः पुनर्जज्ञिरे । तं होवाचाज्ञत वा अस्य पुनर्दन्ता यजस्व माऽनेनेति । स होवाच । यदा वै क्षत्रियः सांनाहुको भवत्यथ स मेध्यो भवति । संनाहं नु प्राप्नोत्वथ त्वा यजा इति । तथेति ।। स ह संनाहं प्रापत् । तं होवाच । संनाहं नु प्राप्नोधयजस्व माऽनेनेति ।

(2) अथ हैक्ष्वाकं वरुणो जग्राह । तस्य होदरं जज्ञे । तदु ह रोहितः शुश्राव । सोऽरण्याद् ग्राममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण पर्येत्योवाच ।

नानाश्रान्ताय श्रीरस्तीति रोहित शुश्रुम ।

पापो नृषद्वरी जन इन्द्र इच्चरतः सखा ।।

चरैवेति चरैवेति मा ब्राह्मणोऽवोचत् । इति ह द्वितीयं संवत्सरमरण्ये चचार । सोऽरण्याद् ग्राममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण पर्येत्योवाच ।

पुष्पिण्यौ चरतो जङ्घे भूष्णुरात्मा फ़लग्रहिः ।

शेरेऽस्य सर्वे पाप्मानः श्रमेण प्रपथे हताः ।।

(3) तस्य ह विश्वामित्रो होताऽऽसीज्जमदग्निरध्वर्युर्वसिष्ठो ब्रह्माऽयास्य उद् गाता । तस्मा उपाकृताय नियोक्तारं न विविदुः । स होवाचजीगर्तः सौयवसिर्मह्यमपरं शतं दत्ताहमेनं नियोक्ष्यामीति । तस्मा अपरं शतं ददुः । तं स नि नियोज । तस्मा उपाकृताय नियुक्तायाऽऽप्रीताय पर्यग्निकृताय विशसितारं न विविदुः । स होवाचजीगर्तः सौयवसिः । मह्यमपरं शतं दत्ताहमेनं विशसिष्यामीति । तस्मा अपरं शतं ददुः ।

(4) तस्य ह विश्वामित्रस्यैकशतं पुत्रा आसुः । पञ्चाशदेवं ज्यायांसो मधुच्छन्दसः पञ्चाशत्कनीयांसः । तध्ये ज्यायांसो न ते कुशलं मेनिरे । ताननु व्याजहार । अन्तान्वः प्रजा भक्षिष्टेति । त एतेऽन्ध्राः पुण्ड्राः शबराः पुलिन्दा मूतिवा इत्युदन्त्या बहवो भवन्ति विश्वामित्रा दस्यूनां भूयिष्ठाः । स होवाच मधुच्छन्दाः पञ्चाशता सार्धम् ।

(b) નીચેનામાંથી કોઈપણ **ચાર** પ્રશ્નોના જવાબ આપો : **4**

(1) હરિશ્ચંદ્ર કયા વંશનો રાજા હતો ?

(2) પુત્ર હોવાના ફાયદા વિશે હરિશ્ચંદ્ર કોને પ્રશ્ન પૂછે છે ?

(3) પરમ વ્યોમમાં જ્યોતિ સમાન કોણ છે ?

(4) પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે હરિશ્ચંદ્ર કોની પાસે જાય છે ?

(5) પિતાની બલિ ચઢાવવાની વાત સાંભળી રોહિતે શું કર્યું ?

(6) હરિશ્ચંદ્રને કયો રોગ થયો હતો ?

2. (a) નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** પદ્યનો સવિવરણ અનુવાદ કરો : **10**

(1) भ्रान्तैः सुतैः परिवृतस्तरुणैः सदारैः
वृद्धो द्विजो निशिचरानुचरः स एषः ।
व्याघ्रानुसार – चकितो वृषभः सधेनुः
सन्त्रस्त – वत्सक इवाकुलतामुपैति ।।

(2) युद्धप्रियाश्च शरणागतवत्सलाश्च
दिनेषु पक्षपतिताः कृतसाहसाश्च ।
एवंविधप्रतिभयाकृतिचेष्टितानां
दण्डं यथार्हमिह धारयितुं समर्थाः ।।

(3) सिंहाकृतिः कनक – ताल – समान – बाहुः
मध्ये तनुर्गरुड – पक्ष – विलिप्तवक्षाः
विष्णुर्भवेद् विकसिताम्बुज – पत्र – नेत्रो
नेत्रे ममाहरति बन्धुरिवागतोऽयम् ।।

(4) आक्रम्य राक्षसमिमं ज्वलदुग्ररुप –
मुग्रेण बाहुबलवीर्यगुणेन – युक्तम् ।
एष प्रयाति शनकैरवधूय शीघ्र –
मासारवर्षमिव गोवृशभस्सलीलम् ।।

(b) નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** સસંદર્ભ સમજાવો : **8**

(1) तात ! न तु सर्व एव । आश्रमपरिपालनार्थमिह स्थापितः किल मध्यमः ।

(2) भवति ! न खलु स्त्रिजनोऽभिमतस्तत्रभवत्या ।

(3) पित्रोरनिष्टः कस्येदानीं प्रियः ?

(4) भवति ! रुपमात्रेण मानुषः, न वीर्येण ।

3. (a) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે ટૂંકનોંધ લખો : **14**

(1) નારદે જણાવેલ પુત્ર હોવાનાં ફાયદા

(2) શુનશેપનું પાત્રાલેખન

(3) ઘટોત્કચનું પાત્રાલેખન

(4) નાટ્યકાર ભાસ

(b) નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો : **3**

(1) અજીગર્તને _______ પુત્રો હતા. (ત્રણ, ચાર, સાત)

(2) _______ શુનઃશેપને યૂપ સાથે બાંધે છે. (રોહિત, અજીગર્ત, હરિશ્ચંદ્ર)

(3) _______ શુનઃશેપને પોતાનો જ્યેષ્ઠ પુત્ર બનાવે છે. (વશિષ્ઠ, જમદગ્નિ, વિશ્વામિત્ર)

4. (a) ચ્યવનોપાખ્યાન વિશે નોંધ લખો. **14**

અથવા

બ્રહ્મા – સાવિત્રી ઉપાખ્યાન વિશે નોંધ લખો.

(b) નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો : **3**

(1) મધ્યમવ્યાયોગના મંગલશ્લોકમાં _______ સ્તુતિ છે. (શિવ, વિષ્ણુ, બ્રહ્મા)

(2) વનમાં પાંડવોના આશ્રમની રક્ષા માટે _______ રોકાયો હતો. (ભીમ, કેશવદાસ, ઘટોત્કચ)

(3) માયાપાશનો ઉપયોગ _______ કરે છે. (ભીમ, ઘટોત્કચ, કેશવદાસ)